

неповнолітніми: у 2019 р. – 46%, а в 2020 р. – 44%, що в минулому році на 12% є більшим порівняно з характером кримінальної протиправності повнолітніх. Жертвами кримінальних правопорушень, вчинених неповнолітніми, доволі часто стають жінки (20%) та самі неповнолітні (10%).

Література

1. Криминологія. Академічний курс / Кол. авторів; за заг. ред. О.М. Литвинова. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2018. 588 с.

2. Саско О. Щодо поняття латентної кримінальної протиправності та причин її виникнення. *Історико-правовий часопис*. 2017. № 1. С. 150-155. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipch_2017_1_30.

3. Сметаніна Н.В., Граб Т.В. Криминологічна характеристика кримінальної протиправності неповнолітніх: сучасні тенденції. *Право і суспільство*. 2018. № 6, ч. 2. С. 173-177.

УДК 343.8(043.2)

Рец В.В., здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна
Науковий керівник: Березняк В.С., к.ю.н., с.н.с.

ДОВІЧНЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Сучасне суспільство модернізується під впливом нових поглядів, тенденцій та наукових доктрин, які прийняті науковою спільнотою і в подальшому формують певні стандарти багатьох сфер життєдіяльності людства. Зокрема, наявність протилежних думок видатних науковців та практиків є характерним і для галузі кримінального права, а саме: питань покарання у вигляді довічного позбавлення волі, особливостей звільнення від його відбування та помилування засуджених.

Поняття довічного позбавлення волі, за свідченням численних правових і наукових джерел, носить концептуальний характер: «Довічне позбавлення волі – це найбільш суворий захід примусу із основних видів покарань, який відповідно до ст. 64 КК України встановлюється за вчинення особливо тяжких злочинів і застосовується лише у випадках, спеціально передбачених цим Кодексом, якщо суд не вважає за можливе застосовувати позбавлення волі на певний строк» [1].

Система кримінального права України визначає покарання у вигляді довічного позбавлення волі як альтернативу смертної кари. Довічне

позбавлення волі є найбільш суворим видом покарання в Україні (у деяких країнах світу найбільш суворим покаранням є смертна кара) та призначається в окремих, передбачених законом, випадках за вчинення особливо тяжких злочинів. Однак ретроспектива смертної кари вказує, що вона завжди мала більше ефект залякування, ніж превенції та виховання особи злочинця.

Крім цього, ряд міжнародних нормативно-правових актів забороняє застосування смертної кари, а передбачає її заміну покаранням у вигляді довічного позбавлення волі, яке передбачає певні умови, що надають можливість у подальшому, виходячи із результатів виправлення особи, звільнення від відбування покарання [2; 3; 5]. Крім того, правове регулювання довічного позбавлення волі у світі пов'язане із існуванням міжнародних трибуналів, які у міжнародному кримінальному праві є фундаментальними нормативно-правовими актами [4].

Аналіз законодавчого проєкту стосовно заміни невідбутої частини покарання більш м'яким, встановив, що його реалізація сприятиме захисту прав і законних інтересів осіб, яких довічно позбавлено волі, з одночасним скороченням чисельності осіб, які відбувають такий вид покарання, проте із врахуванням і підтриманням належного рівня безпеки у суспільстві та державі. Створення механізму заміни покарання у вигляді довічного позбавлення волі більш м'яким формує перспективу для засуджених. Проте, незважаючи на це, дана перспектива звільнення у будь-якому випадку вміщує ряд вимог і умов, за яких у засудженого з'являється можливість пом'якшення санкції [6, с. 532-533].

У національному кримінальному законодавстві існує перспектива звільнення від довічного позбавлення волі. Це інститут умовно-дострокового звільнення від відбування покарання. Зокрема, воно повинно ґрунтуватися на підставах, які свідчитимуть про законність та доцільність такого звільнення.

Зважаючи на Європейську конвенцію з прав людини, практику Європейського суду з прав людини, доцільно оптимізувати чинне кримінальне законодавство в частині відбування покарання у вигляді довічного позбавлення волі, застосувавши можливість умовно-дострокового звільнення у випадку, якщо особа своїми діями доводить своє виправлення та прагне до зміни злочинного світогляду. Зокрема, ст. 81 Кримінального кодексу України пропонується викласти в наступній редакції: «Умовно-дострокове звільнення може бути застосоване до особи, яка відбуває покарання у вигляді довічного позбавлення волі за підстав, визначених законом. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання здійснюється після відбуття не менше трьох чвертей строку покарання, призначеного судом за умисний особливо тяжкий злочин, а також покарання, призначеного особі, яка раніше

звільнялася умовно-достроково та знову вчинила умисний злочин протягом невідбутої частини покарання. Строк, на основі якого вираховується кількість необхідно відбутого покарання, становить 20 років».

Отже, національне кримінальне законодавство потребує модернізації в аспекті особливостей відбування покарання у вигляді довічного позбавлення волі. Зокрема, це стосується прийняття та оприлюднення законодавчого проекту стосовно заміни невідбутої частини покарання більш м'яким, а також внести зміни до окремих норм Кримінального кодексу України із врахуванням положень Європейської конвенції з прав людини та практики Європейського суду з прав людини.

Література

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14>
2. Довічне позбавлення волі: європейські стандарти та українська практика. Права людини, 2014. 316 с.
3. Звіт Європейського комітету проти катувань. Нью-Йорк, 2017. URL: <https://undocs.org/ru/A/72/44>
4. Статут Міжнародного трибуналу по Руанді: установчий документ органу ООН від 08.11.1994 № 995_d65. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d65
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: документ від 04.11.1950 № 995_004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
6. Рец В.В. *Напрямки удосконалення законодавства щодо відбування покарання особами, засудженими до довічного позбавлення волі. Злочинці і жертви злочинів: матеріали XX Всеукр. наук. конф. з кримінології для студентів, аспірантів та молодих вчених, м. Харків, 16 лист. 2020 р. / Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого; за ред. проф. А.П. Гетьмана і проф. Б.М. Головкина. Харків: Юрайт, 2020. С. 531-534.*